

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»

НЕРУБАЙСЬКИЙ АКАДЕМІЧНИЙ ЛЦЕЙ № 1 НЕРУБАЙСЬКОЇ
СІЛЬСЬКОЇ РАДИ ОДЕСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

МОДЕРНІЗАЦІЯ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Одеса - 2023

УДК 371

ББК 74

Рекомендовано Вченою Радою

Державного закладу

«Південноукраїнський національний педагогічний університет імені
К.Д. Ушинського»

Протокол № 8 від 23 лютого 2023 р.

Рецензенти:

Доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» Ірина Анатоліївна Княжева

Кандидат педагогічних наук, доцентка, професорка кафедри мовної підготовки Одеського державного університету внутрішніх справ Євгенія Василівна Тягнирядно

Модернізація освітнього процесу в сучасних закладах освіти : збірник наукових праць / редкол. О.Я.Чебикін та ін. Одеса: Університет Ушинського, 2023. 264 с.

© Кафедра педагогіки

Університету Ушинського, 2023

©Нерубайський академічний ліцей № 1 Нерубайської сільської ради,
Одеського району Одеської області, 2023

2. Гра по-новому, навчання по-іншому: методичний посібник / Упорядник О. Рома. The LEGO Foundation, 2018. 44 с.

3. Zosh, J. M., Hopkins, E. J., Jensen, H., Liu, C., Neale, D., Hirsh-Pasek, K., Solis, S. L., & Whitebread, D., Learning through play: a review of the evidence / The LEGO Foundation, 2017. 40 p.

ВАЛЬДОРФСЬКА СИСТЕМА: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

О. П. Ноздрова,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д.Ушинського»*

М.Фармагей,

*здобувач вищої освіти факультету музичного мистецтва та хореографії
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д.Ушинського»*

Актуальність дослідження. Вальдорфська педагогіка наголошує на ролі уяви (фантазії) у навчанні, прагненні об'єднати інтелектуальний, практичний та художній розвиток учнів. Теоретичні та науково-методичні засади вальдорфської педагогіки і особливостей побудови навчально-виховного процесу у вальдорфській школі розробляли такі вчені, як К.Авісон, В.Загвоздкін, О.Іонова, А.Пінський, Д.Пранж, М.Росон, Б.Рутішаузер, О.Топтигін та інші[1].

Штайнерівський поділ розвитку дитини на три основні етапи відображений у шкільному підході до навчання: в ранньому дитячому віці (період першого семиріччя) виховання зосереджене на практичних заняттях та творчій грі; у початковій освіті (період другого семиріччя) основна увага приділяється розвитку художнього вираження та соціальних можливостей; середня освіта базується на принципах розвитку критичного мислення та емпатії.

Загальною метою є розвиток вільної, морально відповідальної і соціально-адаптованої людини. До 9 класу звичайно стандартних оцінок не ставиться,

тестування зазвичай обмежується тих предметів і знань, які необхідні для вступу до коледжу.

Перша вальдорфська школа була створена у 1919 р. На даний час з 2019 р. понад у 70 країнах налічується 1151 вальдорфських шкіл (у том числі в Німеччині – 245 шкіл, в яких навчається 87 тис. учнів) та 1857 дитячих садків у 65 країнах. У програмних документах вальдорфських шкіл та у ЗМІ стверджується, що антропософія є прямою основою педагогічним прийомом, змістом освіти учнів.

Ця інформація затверджена за програмними документами Європейської ради вальдорфської освіти, формотворчим принципом вальдорфської педагогіки є антропософія [2]. Насправді методична мозаїка складається з тез Штайнера, перевірених вальдорфських традицій та багатьох інших методів, технік традиційних шкіл, навіть експериментальних концепцій викладання. Штайнер прагнув підпорядкувати педагогіку не кон'юнктурним вимогам «пізньо-індустріального демократичного суспільства досягнень», а потреб розвитку дитини.

Для вальдорфської школи, можемо виявити такі характерні ознаки: навчальні плани, які наскільки це можливо, створені на психолого-гігієнічних засадах; художньо-ремісничі дисципліни, музика та евритмія з першого до останнього року навчання; «епохальні уроки», «предметні уроки» та інші форми занять спрямовані на формування спільноти, єдності – щомісячні свята, екскурсії, практика, театральні вистави [2].

Існує правило : «Жодних кількісних оцінок та тестів заради тестів». Показники наявних досягнень учня застосовуються лише як поштовх для подальшої його роботи; єдність класу зберігається незалежно від індивідуальної успішності учнів.

Як правило, один учитель супроводжує перші 6-8 класів як класний керівник; навчання іноземних мов з перших класів; дитині кажуть «ні» лише у разі загрози небезпеці дитині або навколишнім людям чи середовищу [1].

Штайнер описує людину в основі вальдорфської педагогіки як антропософське уявлення триєдності та чотири сутності в людині. У людині з'єднуються дух, душа і тіло, яким відповідають думка (інтелектуальні та пізнавальні здібності), почуття (емоційна сфера, художні здібності), почуття (емоційна сфера, художні та творчі здібності) та воля («виробничі та практичні» здібності) [2].

Вальдорфські школи працюють за принципом «неопередження» розвитку дитини, але надання всіх можливостей для її розвитку у власному темпі. Пріоритетом є не освоєння суми знань, а виявлення сильних сторін дитини, практичне здійснення його власних ідей і проєктів. Важливо, щоб дитина не втратила інтерес до навчання, зрозуміла, що цікаво та чим би вона хотіла займатися у своєму житті.

Навчальний матеріал дається з урахуванням відповідності розвитку дитини та розвитку історичного суспільства. Наприклад, у третьому класі, коли діти починають усвідомлювати своє місце у світі, вони знайомляться з історіями зі Старого Завіту. У шостому класі, коли у дітей формується уявлення про справедливість та державність, проходять історію Римської імперії. У сьомому класі, у період початку статевого дозрівання, проходять Середньовіччя, з його яскравого вираженою мужністю (лицарі) та жіночністю (леді). При цьому діти ставлять вистави, беруть участь у турнірах, танцюють, їздять до міст із середньовічними фортецями.

При обладнанні класів віддається перевага натуральним матеріалам. Використання гаджетів і комп'ютерів обмежено, а молодшій школі виключено. Велику увагу приділяють духовному розвитку всіх учасників навчально-виховного процесу. Навчальний матеріал подається блоками (епохами). День на всіх етапах навчання (від ясел до семінарій) поділено на три частини:

- духовний (переважає активне мислення);
- душевний (навчання музиці та евричмічному танцю);
- креативна-практичний (тут діти навчаються насамперед творчим завданням: ліпити, малювати, вирізати з дерева, шити і так далі) [1].

Ритм дня може бути підпорядкований предмету, блок якого зараз у вивченні (наприклад, якщо вивчають математичний матеріал, дітям пропонують «побачити» його під час танцю або під час шиття). Суть методу полягає у процесі навчання в дітей віком розвивають ту діяльність, яку дитина може освоїти цьому етапі розвитку без внутрішнього опору організму

У молодшій школі під час уроків рукоділля і під час рухливих ігор особливо інтенсивно розвиваються дрібна і загальна моторика, індивідуальна і групова координація, що дуже важливо задля інтелектуального і розвитку.

На даний час в Україні існує 18 ліцензованих вальдорфських шкіл та дитячих садків - у Дніпрі, Кривому Розі, Харкові, Одесі, Миколаєві, Запоріжжі та кількох інших містах, але найбільше їх у Києві. Особливості вальдорфських дитячих садків, діток приймають із трьох років: у вальдорфській педагогіці вважається, що до трьох років найсприятливіша для дитини обстановка – домашня.

Групи різновікові – разом займаються діти і трирічні, і семирічні. Заняття протягом усього дошкільного періоду веде той самий педагог. Навчання спрямоване на те, щоб діти робили відкриття, бачили взаємозв'язки. Тут вивчають театр, танці, скульптуру. Діти навчаються за допомогою дотиків. Всі матеріали, як в оснащенні класу, так і для ігор повинні бути натуральними. Головними роботами у період дошкільної освіти є малювання, співи, танці, казки.

У вальдорфських школах немає директора – керівництво здійснює рада школи, що складається з учителів, батьків та адміністратора, який керує шкільним господарством. Так само, як і в дошкільних класах, всі заняття веде один педагог – з 6 до 14 років, з дітьми працює один і той же класний керівник, який за всі ці роки може добре вивчити вихованців, дізнатися про їхні потреби та особливості.

Педагоги вирішують самі, чому вчити і як використовувати дитячі здібності для навчання. Перший урок (який триває, до речі, дві години без перерви) веде класний керівник. Це має бути один із загальноосвітніх предметів

(математика, мови, географія, хімія, фізика). Після цього уроку вже можливо заняття з живопису, музики, гімнастики. Викладання ведеться так званими «епохами» - один предмет вивчають цілий місяць, потім переходять до іншого.

До речі, обов'язковою є музична освіта – всі діти вчать грати на блок-флейті у молодших класах та на струнних інструментах або на фортепіано – у старших.

Так, ритмічна частина є початковим елементом уроку і починається із активно-вольової діяльності, що є важливим для усвідомлення дитиною свого тіла. У цей час діти активізуються, об'єднуються в колектив, настроюються на власне навчання. Вони співають хором у супроводі гри на сопілочки та дзвіночках, декламують вірші, виплескують, танцюють, грають. На ритмічній частині, яка може тривати в молодших класах до півгодини, можуть знайти вираз багатообразні форми творчої активності дітей, пов'язаної зі словом і рухом. Наприклад, фрагмент уроку математики в 1 класі з елементами вальдорфської педагогіки

ТЕМА: *Рахунок в межах 20. Повторення таблиці множення на 2, 3*

МЕТА: вчити учнів лічити в межах 20; розвивати логічне мислення; закріплювати таблицю множення на 2 і 3; виховувати охайність, чистоту письма, волю, працелюбність, взаємовиручку.

ХІД УРОКУ

I. Привітання

- Доброго ранку, діти! Перед початком нашого уроку, проведемо пальчикову гімнастику. Повторюйте за нами та за відео!

Доброго ранку, сонце привітне!

Доброго ранку, небо блакитне!

Доброго ранку, у небі пташки!

Доброго ранку, тобі і мені!

II. Закріплення вивченого матеріалу (дивляться слайди)

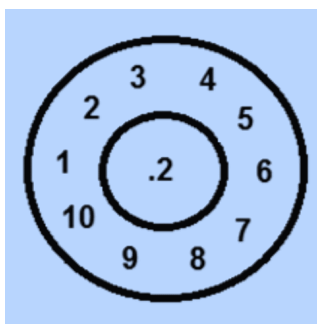
1. Казка про неслухняного кораблика

- Жив-був неслухняний кораблик. Кораблик був сміливий, шторму не боявся, тільки знав дуже мало, тому що в дитинстві не хотів вчитися. В далекому морі він може заблукати, тому йому дуже потрібна наша допомога.

- Діти, допоможемо кораблику дістатися до призначеного місця? Відправляємося у подорож.

2. Усний рахунок:

- Що сталося? Подивіться, наш кораблик не може підняти свій якір. Допоможемо йому. Нам потрібно прокрутити цю іржаву шестерінку з цифри 1 до цифри 10 та множити кожне число на число яке знаходиться всередині.

III. Робота в альбомах

- Молодці! Повторюйте за мною:

Мій альбом, як друг мій вірний

Допоможе все пізнати.

Я його відкрию ніжно

І почну в ньому малювати.

- Відкриваємо альбом та уявляємо альбомний лист морським простором. Ваше завдання: зафарбувати блакитним кольором нижню половину аркушу паперу.

- Діти, із суші до кораблика прийшло повідомлення, але він не може його розшифрувати. Допоможемо кораблику розв'язати вирази і розшифрувати повідомлення?

$$3 \times 5 = \quad 2 \times 4 =$$

$$3 \times 6 = \quad 2 \times 8 =$$

$$3 \times 2 = \quad 2 \times 5 =$$

$$3 \times 9 =$$

$3 \times 4 =$

(15; 18; 6; 2; 12; 8; 16; 10)

- Прочитаємо повідомлення: *«Попереду вас чекає шторм, будьте обережні»*

IV. Малювання форм

- А ось піднявся шторм та з'явилися хвилі.

Вітер дме в обличчя нам,

Хвилі підіймаються

Вниз, а потім вгору,

І знову опускаються.

Хто допоможе кораблику дістатися берега під час шторму? Нашому кораблику допоможуть дійти до берега дельфіни і ви, діти, якщо розв'яжете всі вирази.

$13 - 2 = \quad 8 + 2 =$

$13 + 3 = \quad 8 + 4 =$

$12 + 4 =$

$12 - 10 =$

(11; 16; 16; 2; 10; 12)

V. Дитяча творчість

- Молодці! Ми допомогли кораблику! А зараз на нашому морі намалюємо пригоди нашого кораблика і побажаємо йому всіх благ.

VI. Підсумок уроку

- Які ви всі молодці! Дякую вам за урок.

- Море сильне, море шумне,

Будь завжди для нас ти мудре.

- Хай дельфіни, медузи, зірки

К нам на поміч приходять завжди.

Один з найбільш ефективних елементів на ритмічній частині уроку є хорова рецитація всім класом вірша, яка створює атмосферу спокою, урочистості, і зазвичай супроводжується відповідними рухами (художніми

жестами, хлопками, притопуванням, стрибками тощо). Найчастіше виконуються вірші та пісні, присвячені людині, природі, навколишньому світу, дієвості та силі слова, а також вірші, які завдяки своєму звуковому строю сприяють підготовці молодших школярів до вивчення літер.

Змістом ритмічної частини уроку є різноманітні пісні, вірші, пальчикові ігри, діалоги, ритмічні лічилки, рухові вправи тощо, які виконуються відразу всім класом або по черзі. Кінець ритмічної частини майже завжди спокійний і концентруючий, щоб діти мали змогу перейти від вольової діяльності до полюсу уявлень, розумової діяльності.

Ритмічна частина уроку допомагає активізувати, гармонізувати дітей, стимулювати їхню власну діяльність, допомагає зібратися з силами; у ритмічній частині реалізується дитяча потреба в активності, русі, яка створює передумовидля розвитку пізнавальної активності.

Після ритмічної частини йде основна частина уроку, яка спрямовується на закріплення навчального матеріалу через повторення і підбиття підсумків попереднього навчального дня.

На уроках учителі намагаються допомогти дітям зрозуміти матеріал, застосовуючи ретельно продумані жести для створення яскравих образів та атмосфери навчання. Також використовується наочність, зорові опори, наприклад, на англійській мові – предмети одягу чи предмети щоденного використання, на праці – іграшки, одяг, предмети, які треба виготовити. У вальдорфській школі для передачі учням молодших класів більшості необхідних знань та умінь використовується ігрова діяльність.

Активна діяльність чергується із спокоєм, і діти із задоволенням беруть участь у різноманітних видах діяльності, наприкінці уроку здається, що весь клас відпочив, незважаючи на те, що насправді діти добре попрацювали.

Завдяки такій організації навчального процесу не виникає проблем фізичних і психологічних перенавантажень дітей, плідно вирішується завдання орієнтації педагогічного процесу на особистість дитини.

На початку основної частини повторюється навчальний матеріал, що вивчався напередодні. Як тільки всі зосередили увагу, учитель продовжує виклад матеріалу, використовуючи, як правило образну розповідь. На основній частині через вірші, діалоги, вправи на спілкування, ігри, цікаві завдання, не використовуючи підручники і допоміжні засоби, за допомогою сили фантазії вчителя та дітей створюється відповідна атмосфера, завдяки якій дитина миттю “запалюється” для подальшого навчання і все більше пробуджується через своє вимовляння, жести, власну діяльність, вправи.

Після цього настає найбільш відповідальний етап, коли резюме почутого переноситься в робочий зошит або зображується у вигляді малюнка [1].

Отже, основна частина уроку сприяє розвитку розумових здібностей учнів, їхніх пізнавальних процесів, стимулює активність кожної дитини в навчанні.

Заключна частина уроку зазвичай покликана привести пробуджені під час заняття процеси до врівноваженого стану, підготувати учнів для подальшої навчальної роботи, зосередити їхню увагу. Це можна зробити, якщо розповісти дітям невелику (10-15 хвилин) історію морально-повчального змісту, казку, оповідання, матеріалом для яких служить культурно-історична спадщина людства.

Учні сприймають історії, казки на слух, обговорюють та переказують їх. Молодших школярів стимулюють до вільного переказу, а також до переказу історії від особи конкретного героя, використовуючи непряму мову, що сприяє розвитку здібності до правильної побудови речень, умінь учнів користуватися відповідними засобами художньої виразності при розповіді (інтонацією, ритмом, синтаксичною побудовою, стилістичними особливостями мови оповідання) та дотримуватися її причинно-наслідкових зв'язків.

Інколи дітям надається можливість придумати назву до історії. Одним із завдань заключної частини уроку є забезпечення темами для ілюстрацій, де колір використовується для передачі відповідно тональності історії чи казки. Тому по її закінченню діти зображують в зошитах різні моменти казки. На деяких заняттях

молодші школярі вчать будувати власні усні тексти за поданим зачином або придумувати зачин та кінцівку до поданої основної частини історії.

За статистикою є багато відгуків від батьків дітей вальдорфської школи як негативних, так і позитивних.

Позитивні відгуки батьків: діти щасливі та їм цікаво; цікаве викладання та відмінна атмосфера; гарне середовище для дитини та відмінне ставлення педагогів до вашої дитини; важливе партнерство між освітянами та батьками -це велика дружня сім'я.

Негативні відгуки батьків: після вальдорфської школи дітям важко адаптуватися в колективах – дитина живе за своїми правилами, не приймає перешкод, заборон і відмов; дуже відстає програма навчання; евритмія – дуже специфічний предмет;

Висновки. Принциповою відмінністю вальдорфських підходів від існуючих у сучасній освіті є реалізація в педагогічному процесі пріоритету антропології (людинознавства), який складає основу педагогічної концепції Р.Штайнера. Реалізація пріоритету антропології у навчально-виховному процесі вимагає здійснення, з одного боку, цілісного підходу до процесу навчання, з іншого – особистісно-орієнтованого підходу до дитини. У вальдорфській школі реалізація людинознавчого підходу пов'язана з цілеспрямованою та систематичною роботою вчителя над розвитком усіх учнів, у тому числі й найслабкіших. У цьому педагогу сприяють форми організації навчання, зокрема ритмічна організація педагогічного процесу. Специфікою вальдорфських форм навчання є те, що вони одночасно спрямовуються на організацію, стимулювання і мотивацію пізнавальної діяльності учнів.

Література

1. Ионова Е. Вальдорфская педагогика: теоретико-методологические аспекты Харків.: «Бизнес Информ», 2017. 300 с.
2. Прокопенко І., Євдокимов В. Педагогічна технологія. Харків: Основа, 2015. 105 с